

# Lek på förskolan

En observationsstudie om barns lek och vuxnas deltagande i lek på två förskolor

Caroline Avelind

Institutionen för didaktik och pedagogiskt arbete

Självständigt arbete 15 hp

Höstterminen 2010

Examinator: Katarina Ayton

English title: Play in preschool: An observational study of children's play and adult participation in play at two preschools.



**Stockholms**  
universitet

# Lek på förskolan

En observationsstudie om barns lek och vuxnas deltagande i lek på två förskolor

## Abstract

The study which has been made is a qualitative observational study where play forms and participation of adults were observed in two preschools. The word play is defined in the study with an “as-if” –nature based on Knutsdotters definition which differs play and activities from each other. The observed play form has been analyzed according to the concept of imitation and imagination play. To get a complete base of the study a few children on some occasions drew what they played or would like to play.

Through photographs of these drawings and how the children described and explained what they drew a connection could be made with the children’s play forms. The children take in what adults and other children do and use it in their play forms, which this study clearly shows. Through the social cultural perspective that has been used in this study we can see that learning often occurs through interaction with communication. That children who interact with adults through communication learns how the surrounding world functions, how thinking patterns and actions works.

It would appear, however, to be a series of complex problems around the adults’ participation in play. In one of the preschools the adults’ were playing with the children but in the second preschool the adults’ were too busy with activities so the children would play on their own without adult interruption between them.

Through this study it has also been revealed that there are different kinds of distractions that interferes with children’s play and that there generally is a lack of respect for children’s play, an example of this is the continued interference from the preschools staff. Examples of interferences that interrupt children’s play at the preschools are diaper changes, gatherings, lunch, snack breaks and other daily activities and routines.

## Nyckelord

Lek, lekformer, förskola, imiterande lek, fantasilek

<b>Kapitel 1 Bakgrund .....</b>	<b>4</b>
Inledning och bakgrund .....	4
Centrala begrepp .....	5
Syfte och forskningsfrågor.....	7
<b>Kapitel 2 Teoretiskt perspektiv .....</b>	<b>8</b>
Sociokulturellt perspektiv.....	8
Tidigare forskning .....	10
<b>Kapitel 3 Metod.....</b>	<b>15</b>
Metodval.....	15
Urval .....	15
Plats för observation .....	16
Matris för observation.....	16
Uppläggnig och genomförande .....	16
Materialbearbetning .....	16
Bortfall .....	17
Tillförlitlighetsfrågor .....	17
Etiska aspekter.....	18
<b>Kapitel 4 Resultat .....</b>	<b>19</b>
Beskrivning av data.....	19
Lekformer .....	19
Rollek.....	20
Mat och dryck.....	21
Läsa bok.....	22
Sång och rörelse.....	23
Vuxnas deltagande.....	24
Analys av data .....	26
Lekformer .....	26
Rollek.....	26
Mat och dryck.....	27
Läsa bok.....	28
Sång och rörelse.....	29
Vuxnas deltagande i lek.....	29
Sammanfattning .....	31

<b>Kapitel 5 Diskussion .....</b>	<b>32</b>
Slutsatser.....	32
Betydelse .....	33
Reflektion över forskningsprocessen .....	34
Nya frågor/vidare forskning.....	35
<b>Referenser .....</b>	<b>36</b>
<b>Bilagor .....</b>	<b>37</b>

# Kapitel 1 Bakgrund

## Inledning – Bakgrund

Som vuxen tänker jag tillbaka på leken och nästan drömmer mig bort. För visst var det fantastiskt att gå in i lekens värld när man var liten, där allt var möjligt. Ofta glömde man bort tiden. Som förälder upplever man hur barnet upptäcker lekens värld och går själv in i den. Föräldern leker tittut med det lilla barnet, pruttar på magen och sjunger sånger den hört från när den själv var liten. Som förälder ser man hur människor runt omkring tittar på ens barn med glimt och lycka i ögat. Många verkar se på barndomen som någonting fantastiskt, där motgångar och sorg ännu inte hunnit hända, jag har hört människor som säger ”låt barn vara barn” eller ”låt dem leka”. På något sätt är det ju det barn ska göra, i alla fall om vi tittar på barnkonventionen som menar att det är en rättighet att barn ska få leka. Att barn imiterar vuxna är något de flesta har kännedom i och att leken kan vara fantasifull. Det som är intressant är hur vi kan förstå barns lek utifrån begreppen imiterande lek och fantasilek.

I min lärarutbildning har jag både vikarierat och praktiserat. Då har jag stött på förskolor där pedagogerna deltar i barnens lek och förskolor där pedagogerna låter barnen leka ifred. Forskare inom området lek verkar vara eniga om att barn lär genom lek, att lek bidrar till någon form av lärande eller utveckling (Knutsdotter, 2003/Strandberg, 2006/Säljö, 2000).

Idag är det oftast barn som står för leken, så har det också sett ut historiskt. Vidare har det i ett historiskt perspektiv varit viktigare att arbeta och lära sig saker, än att leka. Lek och lärande var skilda saker och lek var någonting man ägnade sig åt när sysslorna var klara (Pramling, Asplund, 2003). Idag finns en annan syn på barn och lek om man läser i FN:s barnkonvention, artikel 31, står det att barn har rätt till att leka. Att barn får leka ses alltså som viktigt ur ett globalt perspektiv, så viktigt och betydelsefullt för barn att det är en rättighet (FN:s barnkonvention, Artikel 31).

Det finns en liknelse mellan att arbeta och sysslor har setts som viktigare än lek och dagens skola. I dagens skola får barn leka på rasten och då har de förhoppningsvis utfört de uppgifter de ska under lektionen. På förskolan tillåts istället oftast barnen att leka fritt och det brukar ske mellan olika aktiviteter så som rörelse, samling, projekt i grupp eller läsvisa (Pramling, Asplund, 2003).

Läraren hade ett ansvar gällande barns lek att stödja den och samtidigt inte störa. Leken har hållits fri från vuxna i förskolan och den skulle skyddas samt förbli lustfylld. Anledningen har varit att integration mellan lek och lärande inte funnits. I ett traditionellt tänkande om lek har skolan varit en arena där barn ska lära sig något med en vuxens deltagande och då leker man inte. I förskolan inom forskning och lärande har ett paradigmskifte skett vilket inneburit att lärande och lek kommit närmare varandra. Leken och lärandet har kommit närmare varandra genom att lek framhålls som en viktig del i lärandet. Därmed tydliggörs den vuxnas betydelse i lek samtidigt som det framstår problematik kring hur den vuxna ska behandla lek med försiktighet (Pramling, Asplund, 2003). Nyttospekten finns i förskolans vardag och enligt Löfdahl kan det uttryckas i vardagspråk som att ”det är okej att barn lär i förskolan bara det sker i lekens form” (Löfdahl, 2004).

I Lpfö98 tar man upp leken under förskolans uppdrag samt i strävans mål. Följande citat står under förskolans uppdrag.

”Leken är viktig för barns utveckling och lärande. Ett medvetet bruk av leken för att främja varje barns utveckling och lärande ska prägla verksamheten i förskolan” (Lpfö98, s.8).

Leken nämns både i de globala och nationella styrdokument som finns (se citat ovan). I styrdokument på nationell nivå ses leken som betydelsefull, och som någonting som ska prägla verksamheten för att stödja barnen i deras lärande och utveckling. Samtidigt beskrivs det inte i läroplanen för förskolan om hur barnen ska utveckla sin förmåga att leka och lära. Eller om hur förskolan ska sträva efter det.

I ”Varför leker inte barnen” (1991), en rapport från ett daghem beskriver Knutsdotter att de vuxna på förskolan oftast inte deltog i barns lek. Den delaktighet som förekom var i aktiviteter som var styrda och initierade av den vuxna. Då förekom delaktighet i form av att de vuxna servade barnen med t.ex. material. Annars var det ingen delaktighet alls, då plockade den vuxna och torkade bord. Det förefaller som om många pedagoger menar att vuxna inte ska störa, delta eller påverka barns lekar. De flesta forskare menar dock det motsatta. Lekforskaren Knutsdotter menar att vuxna ska delta i barns lek, att barnen behöver de vuxna i leken för att lära sig leksignaler och lekregler. Samtidigt ska den vuxna respektera leken och då barn är inne i en djup lek inte störa den i onödan (Knutsdotter, 2003). Säljö menar att Piaget uttryckt att barn skulle göra egna undersökningar och upptäckter. Att vuxnas deltagande i barns aktiviteter sågs som något som motverkade barnets självständiga utveckling (Säljö, 2000). Säljö menar som Knutsdotter att vuxna ska delta i lek. Han menar att det är genom lek och kommunikation som barnet förstår hur omgivningen förstår olika uppfattningar och föreställningar (Säljö, 2000).

## Centrala begrepp

För att ytterligare förstå lek samt pedagogernas delaktighet är det viktigt att definiera vad som avses med de begrepp som är centrala i det här arbetet. Därför kommer jag under det här avsnittet att gå in på tre centrala begrepp. Begreppen som ska definieras är lek, imiterande lek och fantasilek.

De lekformer som ska observeras i detta arbete ska förstås genom begreppen imiterande lek och fantasilek. För att kunna besvara mina frågeställningar är de här begreppen viktiga att förstå och beskriva därför väljer jag att definiera dessa innan syfte och forskningsfrågor. Begreppen kommer att användas som analysverktyg i analys av data.

## Lek

”Begreppen lustfylld, frivillig, spontan är nödvändiga men inte tillräckliga för att ringa in vad lek är. De täcker även andra beteenden som att spatsera omkring” (Knutsdotter, 1987, s.15).

I arbetet används en definition av lek där lek och aktivitet görs skillnad på. Lek utmärks av sin ”som-om”-karaktär, att det som görs är på låtsas (Knutsdotter, 1987/Pramling, Asplund, 2003). Utgår man ifrån den här definitionen av lek blir motorisk aktivitet övning och inte lek. Att åka

rutschkana, sparka boll, cykla och så vidare är enligt den här definitionen aktiviteter då de inte är på låtsas (Knuttdotter, 1987).

I arbetet används ett sociokulturellt perspektiv och genom det synliggörs de tankar och värderingar som finns i vår kultur i lekens innehåll (Löfdahl, 2004). Tankar och värderingar synliggörs till exempel när ett barn leker att den sparkar boll. Då det lilla barnet tidigare lekt med en vuxen och gjort denna aktivitet så har den vuxna genom ansiktsuttryck, sitt deltagande och skratt visat barnet att i rådande kultur finns tankar och värderingar av aktiviteten som att den är kul. Alltså synliggörs kulturens tankar och värderingar i barnets lek med bollen (Säljö, 2000). Genom ett kulturellt innehåll och kommunikation skapar barn mening i lek (Löfdahl, 2004).

I lek reproduceras bland annat tidigare händelser som upplevts utifrån minnet genom att barn låtsas att göra saker de gjort i verkligheten som att till exempel äta, dricka eller gå och lägga sig.

Leken är inte bara utifrån minnet, när barnet kan de olika lekreglerna som finns och behärskar dem så börjar barnet att använda fantasi i leken (Knuttdotter, 2003). Inom lekens ram kan barn upprepa saker om och om igen. De kan exempelvis leka mamma upprepande gånger. Då får barnet mammans roll tydliggjord samtidigt som den upprepar detta om och om igen för att skapa avstånd. Genom det här exemplet går det att se att ett möte sker mellan den yttre och inre världen. Knuttdotter förklarar det på så sätt att det är barnets omvärld som bildar råmaterialet för leken (Knuttdotter, 2003).

### **Imiterande lek**

Imitation menar Löfdahl bör uppfattas "... som att en utvecklingsprocess är igång och ska inte ses som mekanisk efterapning" (Löfdahl, 2004, s.15).

Då barnen leker är det utifrån hur de minns händelser i verkligheten som de reproducera. Barn reproducera alltså saker de upplevt. Det kan handla om allt ifrån att härma ett ljud till att köra dockvagn. Det kallas för imiterande lek i och med det inslag av imitation som är tydligt i leken.

Även apor, katter och hundar härmar och imiterar sin omgivning. De leker precis som människan mest då de är små (Knuttdotter, 2003). Den imiterande leken är utifrån barns upplevelser och speglar barnets omgivnings värderingar och innehåll, vilket tidigare nämnts är det utifrån ett sociokulturellt perspektivet på lek (Löfdahl, 2004).

### **Fantasilek**

Fantasilek är då barn i lek inte bara använder sig utav minnet utan också nyskapar. Då Knuttdotter definierar ordet fantasi använder hon sig av Vygotskijs tolkning där föreställningsförmåga och fantasi hör ihop (Knuttdotter, 2003).

Löfdahl menar att fantasilek är en reproduktion, att innehållet i fantasilek är utifrån den verklighet barnen lever i blandat med nya inslag (Löfdahl, 2004).

Begreppet fantasi definieras av Vygotskijs som följande:

"Ett barns fantasi är fattigare än en vuxen människas, eftersom dess erfarenheter är mindre rika" (Vygotskij, 1996, s.19).

Ju mer erfarenhet en människa har desto rikare är dess fantasi, då tidigare erfarenheter utgör material för fantasin. Fantasin grundar sig alltså på minnet och därav är det ett samband mellan fantasi och verklighet (Vygotskij, 1996).

Det är viktigt att betona att fantasilek inte är detsamma som imiterande lek även om de verkar gå in i varandra. Fantasilek innehåller som Löfdahl (2004) menar ”nya inslag” och Knutsdotter uttrycker det som ”nyskapande”. Medan imiterande lek endast är en reproduktion av saker man minns.

## **Syfte och forskningsfrågor**

### **Syfte**

Syftet med arbetet är att göra en observationsstudie för att se vilka lekformer som gestaltas på två förskolor och sedan analysera dessa utifrån begreppen imiterande lek och fantasilek. Samt att observera huruvida de vuxna på förskolorna deltar i lek och hur deltagandet ser ut. Det här arbetet ska bidra till en ökad förståelse för de lekformer som gestaltats och vuxnas deltagande i lek.

### **Forskningsfrågor**

- Vilka lekformer gestaltas i två förskolor?
- Hur kan de observerade lekformerna förstås i relation till begreppen imiterande lek och fantasilek?
- På vilket sätt deltar de vuxna i lekarna?



# Kapitel 2 Teoretiskt perspektiv

## Teoretiskt perspektiv

I den här uppsatsen används det Sociokulturella perspektivet som i Sverige har utvecklats av Roger Säljö (Säljö, 2000), som är professor i pedagogik på Göteborgs universitet. Perspektivet ska i uppsatsen hjälpa till att förstå lek och vuxnas deltagande i lek. Deltagande förutsätter interaktion mellan den vuxna och barnet. Då det sociokulturella perspektivet beskrivs utgår jag ifrån litteraturen "Lärande i praktiken" (2000), som bygger på Säljös forskning. Mycket av det Säljö menar med det sociokulturella perspektivet refererar han till Lev S. Vygotskij (1896-1934). Av den anledningen har jag även läst om Vygotskijs syn på lek även om Vygotskij anses vara mer kulturhistorisk än sociokulturell.

## Sociokulturellt perspektiv

"I ett sociokulturellt perspektiv är utveckling en socialisation in i en värld av handlingar, föreställningar och samspelsmönster som är kulturella och som existerar i och genom kommunikation, och som därför skiljer sig åt mellan samhällen och livsmiljöer" (Säljö, 2000, s.68).

Citatet beskriver hur man från ett sociokulturellt perspektiv ser på utveckling. Utifrån den synen anses utvecklingen vara bunden till kulturen och att utvecklingen ser olika ut i olika kulturer.

Med begreppet kultur avser Säljö "... den uppsättning av idéer, värderingar, kunskaper och andra resurser som vi förvärvar genom interaktion med omvärlden" (Säljö, 2000, s.29).

Kultur skapas av människor och finns mellan människor och omvärlden. Omvärlden bearbetar människan med hjälp av fysiska verktyg och intellektuella redskap, de är kulturella verktyg. Ett begrepp för fysiska redskap är artefakter och vår värld är fylld av artefakter som exempelvis instrument för vägning, verktyg och fortskaffningsmedel (Säljö, 2000). Då artefakter är objekt är även en leksak en artefakt (Löfdahl, 2004).

I ett sociokulturellt perspektiv menar Säljö att handlande sker utifrån de erfarenheter och kunskaper som den egna individen har. Omgivningens syn och krav på hur man ska handla alltså bete sig i olika verksamheter spelar också in i hur individen handlar. Däremot behöver inte omgivningens syn vara medveten hos individen (Säljö, 2000).

Varje samhälle har sina föreställningar, samspelsmönster och sätt att handla på. Detta menar Säljö är kulturellt betingat, vilket tidigare nämnts. Det finns en möjlighet att varje samtal, händelse och handling medför att individer eller grupper tar med sig någonting därifrån som de kan använda i framtiden. Den möjligheten finns oavsett hur enkelt samtalet, händelsen och handlingen än verkar vara. Utifrån den här beskrivningen kan man förstå den sociokulturella synen på lärande. En grundsyn inom det sociokulturella perspektivet menar Säljö är att lärande handlar om vad grupper eller individer tar med sig från sociala sammanhang och använder i framtida sammanhang (Säljö, 2000).

”Människor föds in i och utvecklas inom ramen för samspel med andra människor” (Säljö, 2000, s.66).

Lek är inte alltid, men ofta, ett samspel mellan barn och barn eller mellan barn och vuxna. I citatet ovan menar man inom det sociokulturella perspektivet att människor utvecklas i samspel med andra människor.

Hur kan vi då förstå det här? Jo, på olika platser i världen finns olika former för hur människan lever. Det påverkar hur människor ser på möjligheter, hinder och i största allmänhet hur de tänker och ser på sitt liv och sin omvärld. Säljö menar att då den vuxna leker med exempelvis en boll med ett barn, så lär sig barnet regler för samspel. Barnet lär sig att det är roligt att sparka boll och den lär sig turtagning. Detta gör barnet i samspel med den vuxna genom kommunikation. Omvärlden medieras genom leken för barnet och barnet utvecklas i samspelet samt lär sig förstå hur dennes värld fungerar (Säljö, 2000).

Utvecklingen är inte passiv. Den sker genom interaktion, aktivitet och delaktighet. Barnet prövar vem den är i leken samt vem den är på väg att bli. Detta gör barnet i ett samspel med sig själv. Genom sitt fiktiva jag, ett jag som barnet skapat i leken och som kan lite mer än vad barnet kan i verkligheten.

Barns lek hjälper dem att hantera önskningar som inte genast kan bli tillfredsställda enligt Vygotskij. Han menar att barn från ett till tre år inte blir tillfredsställda av att vänta på att önskningar ska bli uppfyllda. I en låtsasvärld kan alla önskningar bli uppfyllda och det genast. Barns skapande av en låtsasvärld är centralt i leken och i leken rättar sig barnet efter de reglerna som finns (Strandberg, 2006).

## **Utvecklingszon och imitation**

Den viktigaste källan till inläring och utveckling är enligt Vygotskij imitationen, inläring är bara möjligt när det finns något att imitera. Den ligger som grund för att barnen lär någonting nytt (Vygotskij, 1999).

Enligt Vygotskij har barnet en aktuell utvecklingszon och en zon för närmaste utveckling. Den aktuella utvecklingszonen ligger på en nivå för vad barnet klarar av och kan själv (Strandberg, 2006). Medan den närmaste utvecklingszonen är en nivå för vad man inte klarar av själv men i samspel med andra, först lär man sig tillsammans med andra sedan kan man det själv. Nivån är högre än den aktuella utvecklingszonen, då den närmaste utvecklingszonen är vad barnet kan lära men hjälp av och i samspel med någon annan som redan besitter den kunskapen. Med hjälp av ett annat barn eller en vuxen kan barnet alltså nå den närmaste utvecklingszonen (Vygotskij, 1999). Lärande är ett alltså ett samarbete mellan den vuxne och barnet (Strandberg, 2006).

En annan metod Vygotskij uppmärksammade för lärandets fortskridning och som tidigare nämnts är leken. I lek transformeras lägre processer till högre, vilket innebär att barn i lek kan nå sin närmaste utvecklingszon. I lek kan barn undersöka vad det exempelvis innebär att vara syskon, barn eller mamma. Genom den närmaste utvecklingszonen uppmärksammar Vygotskij vad barnet ännu inte kan (Strandberg, 2006).

Genom lek kan den sociala koden bli medvetandegjord. Använder barnet imitation i leken och till exempel leker mamma eller pappa så organiserar barnet handlingar och förknippar handlingarna med en specifik roll. I det här exemplet intar barnet rollen som mamma eller pappa. Imitationen är inte ett mekaniskt härmande då det barnet väljer att imitera är något den själv har valt ut. Då menar Vygotskij att imitationen ligger inom den närmaste utvecklingszonen. Barnet kan inte ha nytta av någonting som ligger för långt ifrån sin närmaste utvecklingszon och därför är imitationen konstruktiv. Instruktioner och interaktioner som ger barnet möjlighet till imitation spelar stor roll vid utvecklingszoner enligt Vygotskij.

## Tidigare forskning

Tidigare forskning har sökts i Libris databas med sökorden ”förskolebarns lekar” och ”lekande barnet”. För att få in mer forskning som tar upp vuxnas deltagande i barns lek har sökningar gjorts i databaser efter Knutsdotter, vars teorier jag tidigare har läst.

Knutsdotter brukar placeras inom det kommunikativa eller psykodynamiska fältet, i det här arbetet kopplas dock hennes lekteori till det sociokulturella perspektivet. Grunden till detta val är att det framgår av tidigare forskning att lek och lärande går in i varandra samt att lek och lärande är i behov av vuxna som deltar eller är närvarande i lek för att det ska vara utvecklande.

Knutsdotter menar att vuxna behövs deltagande i lek, att vuxna genom lek kan lära turtagning och genom kommunikation utvidga lek. Ett sociokulturellt perspektiv menar att kultur förmedlas och att man lär genom kommunikation och samspel. Då en syn på lärande innebär att individen tar med sig olika saker för att använda i framtida sammanhang utifrån ett sociokulturellt perspektiv kan en koppling göras mellan dessa teorier. Där vuxna och barn i samspel och interaktion lär om sin omvärld (Säljö, 2000).

## Lek

”Lek framstår som meningsskapande för barn, meningsskapande i det att hela barnets värld kommer fram och därmed barnets erfarenheter” (Pramling, Asplund, 2003, s.43).

Pramling och Asplund (2003) beskriver ett lekande lärande barn där lek och lärande är någonting som sker samtidigt. Genom interaktion med andra vuxna och barn skapar barn mening för sin omvärld. Då lek beskrivs skiljer forskarna på begreppet låtsas och verklighet och menar till exempel att om ett barn försöker att äta en byggkloss och verkligen tror att den är en kaka så begås ett misstag. Om barnet istället låtsats att byggklossen är en kaka, då låtsas barnet.

Löfdahl ser på lek genom ett sociokulturellt perspektiv och har i sin avhandling fokus på meningsskapande och innehåll. Ordet mening kan förstås som en aspekt av det bredare begreppet lärande då barn skapar mening i sin lek. Detta betyder att barn skapar förståelse för det sammanhang de befinner sig. Vidare menar Löfdahl att barn i lek kan pröva att bli sjuka eller hämtade och lämnade på dagis. På detta sätt blandas fantasi och verklighet i barns lek (Löfdahl, 2004).

Knutsdotter menar att barns lek kan ses som ett uttryck för deras fantasi och som en möjlighet att skapa innebörd och mening i sin tillvaro. När temat i lek är händelser ur det verkliga livet så

skapar sig barn en uppfattning om dem och de bearbetar direkt vad de tidigare har upplevt (Knutsdotter, 1991). Hon menar också att det går att pröva olika känslor i lek och att barn övar, uttrycker, prövar och lär sig att kontrollera sina känslor och ofta leker de lekar där de skrämmer, fångar eller jagar varandra. Då övar, uttrycker och prövar exempelvis barnet känslan att vara rädd (Knutsdotter, 2003).

”Leken föds ur leendet” (Knutsdotter, 2003, s.32).

Enligt Knutsdotter är det lilla barnet som bara är några veckor gammalt är beredd att ta in den vuxna i sin värld. Den vuxna gör ett roligt ljud och det lilla barnet svarar med joller för att sedan le. Hon menar att det här leendet är underbart för en förälder och den försöker att framkalla detta gång på gång genom grimaser, pruttljud på magen och sång. Ur leendet så föds alltså leken (Knutsdotter, 2003).

Enligt Knutsdotter finns det många anledningar till varför barn ska leka. Några anledningar till varför barn ska leka är språkutveckling, social samvaro och känslans utveckling. Jag beskriver nu kortfattat vad Knutsdotter menar med detta. I leken måste barn kompromissa och turas om, för att om en person hela tiden ska bestämma så vill ingen vara med i leken. Social kompetens utvecklas av leken då leken tillfredsställer och är så rolig att barnet är beredd att kompromissa och ge med sig för att kunna fortsätta att leka. Den sista anledningen som tas upp är att språket utvecklas vilket beror på att barn i lek måste tala om för varandra vad de föreställer sig och transformerar i leken. Annars förstår inte de andra barnen vad man vill leka (Knutsdotter, 2003).

Vidare ser Löfdahl att kommunikation är viktigt och då framförallt för att fler ska kunna delta i lek och för att lek ska kunna bestå samt för att leken ska kunna utvecklas.

## **Transformera objekt**

Enligt Löfdahl är transformationer någonting som erbjuder möjligheter att pröva saker som inte är möjliga i verkligheten (Löfdahl, 2004).

Enligt Knutsdotter transformerar barn i låtsaslek, hon menar att de förvandlar sin verklighet till någonting annat än vad den är och att allt kan förvandlas, transformeras för barn. Detta likt leksaken ”transformers” som från att vara en figur blir till ett flygplan. Enligt Knutsdotter är det de inre föreställningar som råder, vilka bestämmer över de yttre möjligheter som finns. Tid, plats, personer och handlingar är sådant som förvandlas utifrån barnens inre. Blicken är enligt Knutsdotter inåtvänd för att skydda det inre mot verkligheten när barn leker låtsaslekar och transformerar. Med detta menar Knutsdotter att man kan se på barnen om de leker. Det här medvetandetillståndet då blicken är inåtvänd menar hon är i likhet med den vuxna när den är i ett djupt samtal eller läser en bok den tycker är bra (Knutsdotter, 2003).

## **Leksignal**

Begreppet leksignal handlar om den skillnad Pramling, Asplund (2003) gör på begreppen låtsas och verklighet.

Leksignal beskrivs av Knutdotter som ett tecken som ska hjälpa den eller de som leker att förstå att det som utspelar sig är på lek. I en lek med låtsasbråk visas leksignalen genom att de som leker ser glada ut, det visar att jag inte blir arg på dig, vi leker (Knutdotter, 2003).

”Innanför lekramen är en skyddad värld med en perfekt harmoni” (Knutdotter, 1991, s.24).

Inom lekens ram är barn harmoniska, samarbetsvilliga, koncentrerade och glada enligt Knutdotter. Om någon inte följer reglerna som finns i leken så störs harmonin och det tvingar barnet ut ur leken. Det är inte alltid innehållet i lekar är harmoniska till exempel då barn leker att de skräms och bråkar. Då är det viktigt att kunna leksignaler för att inte störa harmonin (Knutdotter, 1991).

Enligt Knutdotter är det viktigt att leksignalen är tydlig i lekar som innehåller att skrämmas eller bråka. Annars kan det finnas en risk att någon blir ledsen eller arg på riktigt. Förutom att signalera med ansiktsuttryck menar Knutdotter att lek signaleras genom röster. Att barn säger ”vi låtsas att...” eller ”nu leker vi att...” samt att barn i låtsaslek ofta pratar i förfluten tid och säger exempelvis ”då var du pappa och jag barn...”. På det sättet ska de markerar att det är på låtsas. Det kan höras på rösterna att det är lek genom att de är vänliga, klarare och ljud som propeller från en helikopter är överdrivna (Knutdotter, 2003).

## **Vuxnas deltagande i lek**

Pramling och Asplund betonar i sin bok, ”Det lekande lärande barnet, i en utvecklingspsykologisk teori”, att läraren har ett ansvar i lek samtidigt som den inte ska störa den. Att vuxna skapar förutsättningar för barn att reflektera i lek och lek ses som en arena för lärandet.

”Varför leker inte barnen? En rapport från ett daghem” (1991) är en rapport från en förskola som ursprungligen kommer ifrån en empirisk del av ett projekt som heter ”Leken som pedagogisk metod”. Rapporten var misslyckad enligt Knutdotter själv genom att personalen på förskolan inte blev mer entusiastiska till att stimulera barns lek. Barnen på förskolan lekte inte och pedagogerna lekte inte med barnen. Den här rapporten har bidragit med en syn på vuxnas deltagande i lek som viktig, samt ett synsätt på barns lek där pedagogerna behövs för att barnen ska leka.

”De små mästarna. Om den fria lekens pedagogik” (1996) är ett projekt på en förskola som pågick i två år. Där släppte man leken fri genom att inte ha schemalagda aktiviteter och andra rutiner som splittrar dagen. Enligt Knutdotter var de schemalagda aktiviteterna och rutinerna orsak till att lek endast gavs korta stunder under dagen på förskolan. På den ena avdelningen på förskolan planerade de vuxna aktiviteterna och slussade barnen igenom dessa medan de försökte att undvika kaos eller att det blev för rörigt. Den andra avdelningen hade mycket tid för fri lek utan inplanerade aktiviteter, de vuxna deltog i barns lekar eller fanns närvarande.

Enligt Knutdotter är den vuxna i barnens första år den bästa lekkamraten. Leken uppstår redan då barnet är ett spädbarn genom kommunikation mellan barn och vuxen (Knutdotter, 1996).

Leken kan ses som en medfödd förmåga i likhet med talet. Knutdotter jämför lek med läsning och hävdar att för att ett barn ska få ett rikt språk behöver någon läsa, tala och lyssna till barnet. Alltså hjälpa barnet att utveckla ett rikt språk och detsamma menar hon gäller leken. För att

barnet ska få en utvecklad lek behöver man leka med barnet, lära det vad som är på låtsas och vad som är på riktigt samt lära barnet de olika lekregler som finns. Barn behöver vuxna som leker med dem och handlar i deras affär, förser dem med material och håller på lekreglerna. Leken uppstår inte av sig själv den behöver uppmuntran av den vuxna.

Samtidigt betonar Knutsdotter att barn som ofta blir störda i sin lek blir irriterade och aggressiva medan barn som får leka klart blir medgörliga och nöjda. Personalen måste lära sig att respektera leken och inte störa den i onödan, de behöver också lära barnen att inte störa varandras lek (Knutsdotter, 2003).

Ett till tre åringar hoppar från ämne till ämne och låtsas enstaka händelser eller handlingar. Vuxna kan då utvidga lek genom olika förslag eller genom att visa på konversationer som att tex tacka eller säga sov gott (Knutdotter, 1991).

Vidare menar Löfdahl (2004) att det är minst lika viktigt att barn leker med andra barn som med vuxna. Det är dock viktigt att leken sker på barnets villkor när en vuxen deltar i lek. Eftersom leken är barnets verklighet just den stund då leken utspelar sig och i och med att barnet skapar mening för sin verklighet.

Åm (1984) visar genom sin forskning att utestängda barn kan komma in i leken genom att den vuxna deltar. Vuxna hjälper till att ge trygghet till det oroliga barnet så att den kan koncentrera sig på temat i leken. Vuxna kan även bidra med lekträning för de barn som inte är vana vid att leka. Bland annat kan rolltekniker läras ut och stimuleras enligt den här forskningen som Knutsdotter tar upp i sin forskningsöversikt (Knutsdotter, 1987).

I Tullgrens (2003) doktoravhandling, ”Den välreglerade friheten”, framgår en annan syn på vuxnas deltagande i lek vilken står i motsats till bland annat Knutsdotter. I avhandlingen används Foucault’s maktperspektiv. Hon menar att genom att den vuxna tagit steget in i leken så blir detta en ny sorts styrning.

”Miljön och pedagogernas lekfullhet lockar barnen att leka aktivt, men också till att leka på ”rätt” sätt. Genom att anta ett lekfullt förhållningssätt får pedagogerna tillträde till leken och ges möjligheter att styra innehåll och deltagarnas agerande” (Tullgren, 2003, s.109).

Vuxna styr leken mot ett innehåll som anses vara av godo och till nytta i framtiden. Styrningen sker i namn av framtiden där barnet ska lära sig saker och få förmågor som anses vara nyttiga inför framtiden som till exempel konflikthantering, hur man inte utövar våld, hur samhället fungerar och hur ett tåg låter. På så sätt är lärandet i fokus på många sätt. Lekar av detta slag anses som önskvärda och i dessa används inneslutande tekniker av pedagogerna.

En reglering sker av lekar som inte anses vara av godo eller önskvärda. Det kan vara lekar där barn slåss, dödar, springer omkring, låter mycket eller är skurkar. Dessa lekar används uteslutande tekniker på för att korrigera. Tekniker för uteslutning är tillsägesler och tillrättavisaningar som både kan vara vänliga eller arga.

”Barnen ges frihet i sin lek men är förpliktigade att leka på ett visst sätt” (Tullgren, 2003, s.115).

Avståndstagande kan också vara en teknik för uteslutning då pedagogen genom att låta leken fortsätta men samtidigt inte uppmuntrar visar sitt ogillande och att leken inte är lämplig.

Familjeleken och då speciellt där det förekommer mat och ätande, får ett stort utrymme på förskolan av pedagogerna. Den här lekformen ses som en ”nyttig lek” och inneslutning sker genom uppmuntran och att pedagoger bjuder in till lek och föreslår den typen av lekform.

En konsekvens av att barns lek regleras hårt är att barnen försöker att skapa frirum genom att stänga dörrar och gå undan till platser där pedagogerna inte kan se över och övervaka (Tullgren, 2003).

Tullgren (2003) menar att forskning som betonar vikten av vuxna i barns lek öppnar upp för styrning i lek. Detta skulle då kunna vara en konsekvens av Knutsdotters forskning då denna betonar just vikten av vuxnas interaktion i lek.

## Sammanfattning

I detta kapitel redovisades leken utifrån ett sociokulturellt perspektiv där man genom språk och samspel socialiseras in i samhället. Genom ett sociokulturellt perspektiv kan vi se att det är i möten med andra människor, i samspel, som utveckling sker. I lek sker en utveckling genom att barn i samspel med varandra eller vuxna använder kommunikation. Barnet lär sig genom den vuxna omvärldens syn på handlande i olika kontexter (Säljö, 2000).

Viktiga begrepp som tagits upp i kapitlet är imitation, meningsskapande, transformera och utvecklingszon.

Inom leken transformerar barnet tid, rum och plats utifrån sitt inre. Enligt tidigare forskning transformerar barn då de leker fantasilek (Knutsdotter, 2003/Löfdahl, 2004). I det inre, i barnets tankar, sitter den exempelvis i en buss medan det yttre objektet är en stol.

För att avsluta med vuxnas deltagande så är forskning i motsats till varandra och det framkommer en problematik i vuxnas deltagande samtidigt som vuxnas deltagande anses vara viktig utifrån många aspekter. Den vuxna kan erbjuda mycket inom lekens ram tillsammans med barnet bland annat trygghet vilket Åm (1984) betonar. Knutsdotter menar att för att lek ska utvecklas måste den vuxna leka med barnet. Vuxna kan uppmuntra barnet i lek och lära ut regler för lek bland annat turtagning, vad som är på låtsas och på riktigt.

Samtidigt som vuxnas deltagande ses som viktig i många avseenden så ska vuxna inte störa i onödan, det kan ha negativa effekter på barnet. Vuxna har också ett ansvar gällande att lära barn att respektera och inte störa varandras lek (Knutsdotter, 2003).

Löfdahl (2004) menar att om vuxna ska delta i lek är det av stor vikt att lek sker på barnets villkor.

Tullgren (2003) visar istället en större problematik med vuxnas deltagande i lek och framförallt en hård reglering av lek på förskolan. Där vissa lekar inte är önskvärda då de inte anses vara ”nyttiga” eller leda till kunskaper som anses vara goda för framtiden.

# Kapitel 3 Metod

## Metodval

### Kvalitativ observation

Tillvägagångssättet kommer att vara kvalitativ då jag noggrant kommer att observera hur lekformer gestaltas på två förskolor. Kvantitativa metoder fokuserar på hur mycket och ofta, detta visar man ofta genom olika tabeller. Då mitt syfte är att se lekformer som gestaltas och hur pedagogernas deltagande ser ut så anser jag att en kvalitativ metod passar bäst i förhållande till syfte. Intervjuer säger något om inställningar snarare än om hur något ser ut i själva görandet. För att få syn på görandet och vad som sker här och nu så är observation en metod som passar bra och av den anledning har observation valts som metod. För att datan inte ska bli för tunn, så kommer en loggbok att användas samt fotografier av teckningar som barn på förskolorna har ritat (Cato. R.P. Björndal, 2005).

Huruvida observationen ska vara passiv eller aktiv är svårt att ta ställning till då små barn ska observeras. Observationen kan vara aktiv då det behövs för att de som blir observerade inte ska känna sig illa till mods (Repstad, 2007, s.55). Detta kommer jag under mina observationer ta hänsyn till och av den anledningen kommer observationerna att vara både aktiva och passiva.

## Urval

Nedan beskrivs platserna för observationerna och vilka som ska observeras. Vilket urval av förskolor, personer och åldersgrupper hos barnen samt hur jag resonerat gällande om observationerna ska ske inomhus eller utomhus. Jag beskriver även hur data valts ut och vilka situationer som ska transkriberas.

Ett urval av förskolor har gjorts i två kommuner vilka ligger mig geografiskt nära. Kontakt har tagits med omkring fem förskolor där en medvetenhet om vart de ligger funnits och de första positiva svar som givits är de förskolor som blivit valda.

Observationerna kommer att göras inomhus. Beslutet grundar sig i att observationerna utförts under en blöt och kall period. På de förskolor där observationerna utförts har barnen under höstterminen 2010 spenderat mest tid inomhus. De som arbetar på förskolorna kommer att benämnas som förskollärare och barnskötare i arbetet. Barnen kommer att benämnas med ett påhittat namn. Detta för min egen skull, för att kunna veta vem barnet var och om samma barn förekommer i fler observationer. I de observationer som transkriberas och beskrivs i data/empiri kommer det inte att framgå om det är i förskola 1 eller i förskola 2. Detta med hänsyn till konfidentialitets kravet med förhoppningen att man inte ska kunna urskilja specifika barn eller pedagoger.

Då ett urval av fotografier av barns teckningar görs så är det utifrån vad som är relevant i förhållande till syfte och frågeställningar. De kommer att visas med en bildtext där information om teckningen ges under bilagor (Hartman, 2003). Det teckningarna ska bidra med är att tillsammans med observationerna och loggboken utgöra en ”thick description” som Cato kallar



det. För att uppnå en kvalitativ observationsstudie ska inte empirin vara för tunn (Cato. R.P. Björndal, 2005).

## **Plats för observation**

Jag har valt att utföra mina observationer på två förskolor, en avdelning på vardera förskola. Förskolorna kommer i arbetet att kallas för förskola 1 och förskola 2. Barnen som observerats är 1 till 4 år gamla.

## **Matris för observation**

Då man observerar får man in en mängd med olika data. Det är av stor vikt att kategorisera denna för att få en förståelse samt sälla ut vad det som inte är av relevans gällande att uppfylla arbetets syfte. Repstad menar att en kvalitativ analys ofta innehåller ett litet urval av all data som till en början varit väldigt fyllig och mångsidig. Detta urval görs genom att se till vad som är väsentligt i förhållande till frågeställning samt syfte (Repstad, 2007). Detta gör att observationen kommer att vara strukturerad.

Matris/mall för observationerna har använts utifrån Cato (Cato. R.P. Björndal, 2005). De kategorier som jag avser att observera är vad som sägs, händer och görs under observationstillfället. Det som då visas är vilka som leker, om det är ett samspel mellan barn och barn eller mellan barn och vuxen. De vuxna definieras som förskollärare, barnskötare och jag som observatör. I mallen ges förkortningarna F för förskollärare, B för barnskötare och O för observatör. Tid och datum för observation skrivs ner samt en beskrivning av situationen. Det ska hjälpa till att skapa en helhetsbild av situationen.

## **Uppläggning och genomförande**

Under denna rubrik kommer följande punkter att tas upp:

- Hur har jag gjort praktiskt beskrivs under rubrik Materialbearbetning.
- Problem i processen beskrivs under rubrik Materialbearbetning.
- Tillförlitlighets frågor. Under denna rubrik går jag in på bland annat hur min roll som observatör påverkat mina observationer.
- Etiska aspekter. Här behandlas de olika forskningsetiska regler som finns samt hur de kommer tas hänsyn till.

Punkterna tar upp hur mitt upplägg och genomförande sett ut. Det här påverkar mitt resultat och är därför av stor vikt för arbetet.

## **Materialbearbetning**

Under arbetets gång har en loggbok använts. Loggboken är likt en dagbok ett skrivhäfte där reflektioner och beskrivningar har skrivits ned. Enligt Cato och Björndal ska loggboken skapa en djupare förståelse och passar för djupgående information (Cato. R.P. Björndal, 2005). Då

detta är en kvalitativ observation så kände jag att endast observationer inte räckte för att få fylliga beskrivningar. I loggboken kommer reflektioner och tankar under arbetets gång att skrivas ned kontinuerligt. Tankar och reflektioner är av stor vikt då jag bearbetar materialet. Efter varje observation skrivs reflektioner i loggboken. Anledningen till det är att tankar och intryck inte ska blandas ihop i observationsmatriserna som ska vara så objektiva som möjligt.

Rent praktiskt har observationerna pågått under 2 till 3 timmar under varje observationstillfälle och på varje förskola har jag observerat 2 till 3 gånger. Efter några observationstillfällen har barn som önskat fått rita vad de lekt. Bilderna har fått stanna på förskolan, det jag har är fotografier av bilderna. Under varje ”rit” tillfälle har barnen tillfrågats vad de ritat och beskrivningarna har skrivits ner i loggboken.

Efter varje observationstillfälle har fältanteckningar förts över till en matris. Där fyller jag ut allt som inte hunnit skrivas. I fältanteckningarna har det varit väldigt kladdigt, mycket förkortningar och nyckelord. För att inte glömma det som observerats och vad som menats i fältanteckningarna har jag varit noggrann med att skriva rent efter varje tillfälle.

Observationerna har i ett sista skede av bearbetning delats in i kategorier utifrån innehåll.

Kategorierna är rollek, mat och dryck, läsa bok och sång och rörelse. Kategorierna redovisas mer ingående i resultatdelen under rubriken lekformer.

## **Bortfall**

Observationerna, loggboken och fotografier av barnens teckningar har kommit att utgöra en stor mängd data. Allt material kommer inte med här och vissa saker har i efterhand visat sig sakna relevans utifrån syfte och frågeställningar.

Exempel på sådant som har sållats bort är tillfällena då barn gjort saker på riktigt, bland annat har det varit tillfällena när barn trätt pärlor och åkt rutschkana. Dessa redovisas inte med resultatet då de inte faller under lek, utan snarare aktivitet. Med lek menas sådant som barnen gör på låtsas som har en ”som-om”-karaktär (Knutsdotter, 1987). Vid genomgång av observationsanteckningar och då de transkriberats så har även personlig data tagits bort.

## **Tillförlitlighetsfrågor**

Den mängd med information hjärnan ska ta emot är hela tiden väldigt stor. Då hjärnan inte kan ta in all den här informationen så filtreras väldigt mycket information bort. Det här påverkar tillförlitligheten i arbetet genom att jag inte kan registrera allt som sker under ett observationstillfälle. För att underlätta att minnas vad som hänt och skett samt vem som gjort vad så har stödord använts i mina fältanteckningar. I fältanteckningsblocket har en färdig mall av vald matris funnits, detta för att skapa en struktur i anteckningarna. Det här menar Cato är ett bra sätt att hjälpa hjärnan att minnas (Cato. R.P. Björndal, 2005). Det är av hänsyn för informationsmängden som observationstillfällena har hållits korta.

Som observatör påverkar man de barn och pedagoger som observeras. Det görs det genom att endast vara synlig på platsen så att de känner min närvaro. Vid deltagande observationer kan man inte undvika att även mitt deltagande påverkar barnen och pedagogernas handlande (Cato. R.P. Björndal, 2005). Hade jag varit osynlig att resultaten sett ut på ett annat sätt. Att observatören påverkar resultaten är någonting jag under arbetet aktivt tänkt på för att kunna se

min del i vad jag får fram samt minimera min påverkan på olika sätt. Bland annat genom att komma in i verksamheten och vara förstående gentemot de barn och pedagoger som är där. Vill ett barn gå undan och leka ifred respekteras detta och vill ett barn att jag deltar i lek så görs det med engagemang. Mitt resultat är trots mina ansträngningar ingen sanning utan ett resultat av data som jag har bearbetat för just denna kontext.

## **Etiska aspekter**

I undersökningen tas hänsyn till de forskningsetiska regler och krav som finns. Nedan förklaras kort vad dessa krav innebär.

- Samtyckeskravet innebär att man måste få samtycke från dem som deltar i forskningen. Om deltagaren så vill kan denna bestämma sig för att inte vilja vara med längre.
- Nyttjandekravet innebär att allt insamlat material endast får användas till det ursprungliga syftet.
- Informationskravet innebär att man måste informera de som deltar i forskningen om vad syftet är och vad man ska göra i forskningen.
- Konfidentialitetskravet innebär att ingen specifik individ ska kunna kännas igen.

(Vetenskapsrådet, 1990)

Hänsyn till de forskningsetiska kraven ska bland annat tas genom att insamlad data endast kommer användas för observationsstudien. Gällande samtycke så informeras föräldrarna om observationsstudien då barnen kommer att vara ett till fyra år (se samtyckesbrev under bilaga 1). Föräldrarna tar kontakt om de inte samtycker annars har samtycke givits. Både barn och personal är fria att avstå från observationen. I arbetet tas hänsyn till konfidentialitetskravet genom att varken barnens eller personalens namn kommer att nämnas, inte heller förskolornas namn eller vart de ligger kommer att finnas med då jag inte ser någon relevans i det. De namn som nämns i studien är inte barnens riktiga. Informationskravet har följts genom att informationslappar satts upp i kapprummen så att föräldrar informeras. Med informationslapparna ville jag även att de lätt skulle kunna se min mejl adress och kontakta mig om de undrade över någonting (se bilaga 2).

# Kapitel 4 Resultat

## Beskrivning av data

Den insamlade empiriska datan redovisas på följande sätt. Det kommer att göras i sammanfattad form men på ett informationsrikt sätt (Backman, 2008). För att knyta an till forskningsfrågorna kommer data att beskrivas med dessa som utgångspunkt. Först beskrivs de lekformer som gestaltats på förskolorna, där används observations sekvenser och citat. Lekformerna är tagna ur observationerna där likheter och skillnader i gestaltning av lek förekommit upprepade gånger under olika tillfällen. På vilket sätt barnskötare och förskollärare deltar i barns lek redovisas under den sista rubriken, där används också observations sekvenser, exempel och citat.

Den andra forskningsfrågan i arbetet som är hur de observerade lekformerna kan förstås utifrån begreppen imiterande lek och fantasilek kommer att besvaras i analysen då det är en fråga som först kan besvaras i en analys, i och med att imiterande lek och fantasi lek är analysverktyg. En annan orsak till detta val är att resultatdelen ska vara så objektiv som möjligt och endast bestå av observationsmaterial.

### I observationssekvenserna står följande bokstav för:

B- Barnskötare  
O- Observatör  
F- Förskollärare  
Calle – Pojke 4 år  
David- Pojke 4 år  
Evi- Flicka 3 år  
Fredrik – Pojke 1 år  
Hanna- Flicka 2 år  
Lina- Flicka 2 år  
Malva- Flicka 2 år  
Nina- Flicka 2 år  
Pelle – Pojke 4 år  
Sophia- Flicka 1 år  
Tindra- Flicka 3 år  
Ville- pojke 2 år

### Lekformer

När observationerna utförts har barnens gestaltade lekformer kunnat delas in i olika kategorier. Redan under det första observationstillfället syntes liknelser och skillnader i barnens lekar och utifrån lekarnas innehåll och hur de gestaltats har de kunnat delas in i olika kategorier där innehållet i leken är vad som utmärker lekformen. Lekformerna har namngivits utifrån vad som utmärker dem.

Det här är lekformerna och genom denna översikt visas hur lekarna gestaltats olika:

- Rollek, visade sig som en form av lek som gestaltade sig genom att barnen intog eller fördelade olika roller.
- Mat och dryck, är en form av lek som utmärktes av att barn tillsammans med vuxna ofta satt och åt och drack ur koppar. I denna lekform räknas även lekar där barn använder låtsas mat och delar, lagar, steker denna.
- Läsa bok, visade sig som en lek vilken gestaltades genom att ett eller fler barn satt och låtsades att läsa.
- Sång och rörelse, är en form av lek där barnen med sång och rörelse låtsas jaga någon, krypa som en mus, slingra sig som en orm eller sova. Lekformen förekom i av vuxna styrda aktiviteter så som samling men även då barn ibland lekte själva.

### Rollek

Vid ett ”rit” tillfälle berättar ett barn att hon tycker om att klä ut sig till drake. Barnet ritade med en grön färg på sitt papper, samma gröna färg som draken har (se bilaga 7). Hon säger att det är kul att klä ut sig till en läskig drake medan en annan flicka säger att hon tycker om att klä ut sig till prinsessa. Att prova att vara någon annan än sig själv tycker barnen om.

Under observationerna har jag kunnat se olika typer av rollekar där barnen intar olika roller. De vanligaste rollerna barnen har intagit är mamma och pappa. Då barnen i rollek inte hade ett familjetema så intog de roller som djur eller en person/figur från en film eller bok. Ett exempel på en person från böcker och filmer som ett barn intagit är Pippi (se bilaga 4). Ofta satt barn och diskuterade vem som skulle vara vem/vad i en rollek och ibland ville barn tilldela varandra roller som alla inte var överens om (se bilaga 5). Ofta slutade det i kommentarer som ”då får inte du vara med”, vilket resulterade att de andra fortsatte att leka utan den som inte ville ha den roll som tilldelats.

Figur 1

Tid:10.45	Datum: 16/11-10	Situation: Inomhus, en grupp barn är inne på en avdelning och leker efter att de varit ute. Hanna leker en lek som går under lekformen rollek. Jag som observatör (O) får en roll i leken.
Person:	Beskrivning: Vad sägs? Vad händer?	
Hanna	Kommer in till rummet där jag, observatören sitter. Hanna har väska på axeln och går fram till mig med den.	
O	Frågar vad barnet har i väskan.	
Hanna	Berättar att det är pengar, nycklar och busskort i väskan. Säger sedan ”mamma ska handla” och tittar på mig och ser allvarlig ut.	
O	”Ska du gå och handla?”	
Hanna	”Ja, hejdå!” Talar sedan om att mamma kommer snart och hämtar dig. Vinkar och går sedan iväg. Kommer tillbaka efter en liten stund och säger ”jag är tillbaka nu” ”mamma träna”.	

O	Säger ”ska du träna mamma? Hämtar du mig sen?”
Hanna	Vinkar hejdå och säger att ”mamma kommer snart”
O	”Okej mamma, snart” vinkar sedan hejdå
	Nu meddelar en pedagog att det är dags för samling och leken avslutas.

I det här fallet var det barnet som gav initiativ till leken, jag som observatör försökte hänga med och lät barnet styra. Hanna i leken ovan intar rollen som mamma, en familjemedlem och jag som observatör tilldelas rollen som barn. I leken kan jag som observatör se både fantasi och imitation. Barnet använder sin fantasi och föreställningsförmåga när den låtsas att ha pengar och nycklar i väskan. De fanns nämligen inte där på riktigt.

### Mat och dryck

I lek med mat och dryck visar observationer hur barn låtsas att de äter och dricker. Vanligast förekommande har varit att barn dricker eller bjuder på kaffe eller te. De låtsas dela på frukt, blandar i skålar, pressar apelsinjuice och håller upp kaffe eller te. Barnen använder föremål utifrån eget syfte. Ett barn använde ett vattenhjul som apelsinpress, genom den kunde han fylla sitt glas med apelsinjuice. Den här lekformen observerades alltid på en plats där personal ordnat en slags dockvrå med låga bord och stolar, spis, docksäng, kastruller och andra leksaker som har med hem och hushåll att göra.

Figur 2

Tid: 10.00	Datum: 18/11-10	Situation: Inomhus, i en dockvrå leker Fredrik, Nina och en förskollärare (F). Jag är aktiv och sitter med barnen och förskolläraren. Fredrik sitter i mitt knä.
Person:	Beskrivning: Vad sägs? Vad händer?	
Nina	Sitter med låtsasfrukt framför sig och tar en plastkniv för att låtsas skära i ett päron.	
F	”Mmm... gott! Får jag smaka?”	
Fredrik	Tar en tallrik och lägger den framför sig.	
F	Tittar på Fredrik och säger ”tallrik” går sedan till en annan del av rummet där några barn är osams.	
Nina	Följer efter förskolläraren.	
Nina & F	Kommer tillbaka tillsammans.	
Fredrik	Säger ”mamma” och gråter.	
Nina	”Mamma är på jobbet”	
Fredrik	Tar en låtsasfrukt och låtsas att äta den.	

Nina	Rör i en kopp med en gaffel, räcker sedan koppen till pedagogen och säger ”här”.
F	Låtsas att dricka ut koppen och säger ”mm... varmt”.
Fredrik	Börjar nu gråta efter sin mamma igen.
O	Tröstar Fredrik och därför slutar anteckningar här.

Genom det här tillfället kan vi se ett exempel på hur förskolläraren deltar i den här lekformen. Förskollärarens roll i den här leken har varit att bekräfta barnen i deras lek men också att sätta ord på de objekt som barnen använder, i det här tillfället sätter förskolläraren ord på tallriken. Fredrik som är ny på förskolan gråter efter mamma och är ledsen. I leken låtsas barnen och använder sin fantasi när de låtsas dela frukt och bjuda på dricka. Samtidigt är det tydligt att de utgår ifrån sin verklighet där de blandar, bjuder på dricka och delar på frukt.

### Läsa bok

Att läsa bok har vid flera tillfällen varit en lek för barn, där de ensamma eller tillsammans fantiserar ihop en handling. Vid ett tillfälle var det en liten pojke som satte sig i ett hörn med en bok. Pojken är omkring ett år och har inte ett verbalt språk än. Han bläddrade, pekade och gjorde ljud på ett sätt som att det hände allt möjligt i boken. Ansiktsuttrycket var väldigt glatt och visade på att han lekte något som han fick ut mycket glädje av.

Figur 3

Tid: 10.30	Datum: 18/11-10	Situation: Inomhus, Fredrik som tidigare suttit i mitt knä och varit ledsen går och sätter sig på golvet ensam och tar en bok. Observationen utförs på avstånd och är passiv.
Person: Fredrik	Beskrivning: Vad sägs? Vad händer? Tar en bok ur hyllan och sätter sig mot väggen där det inte är några andra barn. Bläddrar i boken och gör olika ljud. ”Dadalalammaa...” pekar i boken samtidigt och ser glad ut. Pekar på någonting i boken och sträcker ut tungan fortfarande glad.	

Fredrik låtsas att han läser och eftersom han inte har det verbala språket så använder han sig av olika ljud. Han söker sig till en plats där inga andra barn är och får på så sätt vara i fred.

Figur 4

Tid: 10.05	Datum: 18/11-10	Situation: Inomhus, Evi och Lina sitter för sig själva i en soffa och läser en bok tillsammans. Jag (O) sitter på andra sidan rummet och observerar på avstånd.
Person: Evi	Beskrivning: Vad sägs? Vad händer? Sitter i soffan med Lina. Bläddrar i boken som ligger i knäet och säger ”så” och	

	pekar i boken.
Lina	Säger ”rund där” och pekar i boken.
Evi	Svarar ”ja... dom ramlade hästen” fortsätter att läsa/berätta om vad som händer i boken och pekar i boken. ”Piffin då” ”titta, tar boken, ser du de?”
Lina	Skakar på huvudet och säger sedan ”nu ska du läsa”.
	Nu kommer det ett annat barn till soffan som är yngre än Lina och Evi. Lina och Evi slutar läsa (barnet är 1,5 år). När barnet har gått fortsätter de.
Lina	Säger ”dom går på promenad”.
Evi	”Dom blåser bort”.
Lina	Ropar ”stanna” högt och gestikulerar med händerna.
Evi	”Äter mat, han” pekar på något i boken.
Lina	”Han äter”.
Evi	Pekar i boken och säger ”Peter... ALMA” (Skriker ut namnet Alma och ser väldigt glad ut). Säger sedan ”vad gör dom?”
Lina	Säger ”bygger hus”.
Evi	”Där e ja” pekar i boken.
Lina	Säger Evis namn och sedan ”fixa din” början därefter att pilla i Linas hår.

Det här observationstillfället beskriver hur två barn leker att de läser bok. I lekformen använder barnen fantasi genom att de hittar på en handling som är på låtsas. Barnen lever sig in i handlingen och visar det genom att de ropar och gestikulerar. Barnen imiterar de vuxna i leken då de bläddrar från höger till vänster, pekar och berättar en handling. Det är på det sättet de vuxna på förskolan läser för barnen. Den här observationen visar på ett exempel där ett mindre barn genom sin närvaro avbryter leken och så fort det barnet går igen så fortsätter de med sin läsning. Man kan se det som ett behov av att leka själva och ostörda. Detta i likhet med Fredrik som satte sig ensam vid en vägg för att få vara ostörd.

### **Sång och rörelse**

Den här lekformen var vanligast förekommande vid samlingen då personal och barn samlades för att sjunga olika sånger som de gjorde rörelser till. Lekformen är på så sätt styrd av personalen genom att aktiviteten är planerad och tidsbegränsad samt att den vuxna bestämmer innehållet. Under aktiviteten förekommer lek då barnen låtsas vara björnar som ska sova eller låtsas att vara ormar som slingrar sig på golvet. Då barn och vuxna gör rörelser så sjunger de samtidigt eller gör olika ljud. Då de till exempel låtsades vara björnar som sov gjorde barnen snarkljud samtidigt som en vuxen sjöng.



I sång och rörelse aktiviteten förekom många tillsägelser från den vuxna. De handlade om att barnen skulle sitta stilla, backa så att alla såg, vara tysta, lyssna och sätta sig ned. Det här var en del av aktiviteten men det störde också det som utmärkte sig som lek, då det drog barnen tillbaka till verkligheten genom att sången var slut och då är man inte en orm eller en björn längre.

## Vuxnas deltagande

Ett resultat av det insamlade materialet visar på att personalen ofta deltog i barns lek på en av förskolorna, på den andra förskolan visade ingen observation på lek där personal deltar. Det var oftast förskollärare som observerades delta i lek. Hur personalen deltog i barns lek såg väldigt olika ut.

### Vuxna som deltar i barns lek

Figur 5

Tid: 14.00	Datum: 16/11-10	Situation: Inomhus. En grupp barn är inne på en avdelning och leker att de åker båt. En förskollärare (F) deltar en kort stund i leken. Det som är båt är ett område i rummet som är avgränsat med låga, hårda plattor i plast. Observationen är passiv.
Person:	Beskrivning: Vad sägs? Vad händer?	
	Lina, Malva och Ville är i det avgränsade området.	
F	Säger ”åker ni båt?”	
Lina	Står upp vid platsen där man kan gå in i området och säger ”kom in” till Sophie. Släpper sedan in Sophie i båten.	
F	Säger ”vart ska ni åka?”	
Lina	Svarar ”bollhavet” och säger sedan ”var är...” Lina ser det andra barnet bakom en möbel och säger ”tittut”.	
M, V, S	Malva, Ville och Sophie sitter i båten säger likadant och skrattar tillsammans.	
Sophie	Sitter i båten.	
F	Säger till Sophie ”kom vi ska byta blöja”.	
Sophie	Följer med förskolläraren.	
L, M, V	”Vi åker båt” säger barnen som sitter i båten.	
Lina	Säger ”sitt ner i båten”.	
F & Sophie	Efter en stund kommer förskolläraren tillbaka med Sophie som återgår till leken.	
	En barnskötare sticker in huvudet och säger att nu är det mellanmål.	

Det här observationstillfället visar på ett tillfälle då barnen på förskollärares initiativ börjar leka att de åker båt. Innan förskolläraren nämnde åka båt så satt bara barnen i det avgränsade området. Förskolläraren ställer frågor till barnen om ”vart de ska åka”, för att sedan gå iväg och byta blöja på ett barn som var i båten. Blöjbyten är ett vanligt moment på förskolan som avbryter lek.

På förskolan där observationerna visar att pedagogerna deltar i leken så deltar de i lek med mat och dryck, där låtsat de att äta, dricka, blanda i skålar, laga mat och så vidare. De deltar genom att smaka på maten, dricka och genom att sätta ord på hur det smakar samt om man vill ha mer av något. Personalen smakar och säger till exempel ”mm... va gott!” eller ”jag vill ha lite mjölk också”. Den vuxna ger också förslag som ”ska vi dela på bananen?” eller ”ska vi blanda med vispen?”.

De minsta barnen jag observerat 1,5 år till 2 år verkar vilja ha en vuxna närvarande eller i närheten. Ett exempel är att då pedagogen går någonstans så följer barnet efter (se figur 2). Den vuxna verkar utgöra en stor trygghet. De minsta barnen satt de ofta med en pedagog och lekte med mat och dryck.

### Vuxna som inte deltar i barns lek

Lekar som personalen inte deltagit i är lekformen att läsa bok och rollek. Det går däremot inte att säga något om det då resultatet inte säger något om det brukar vara så eller bara var något som inte registrerats just de här dagarna.

I den förskola där personalen i observation inte setts delta i barns lek så har de ägnat mycket tid åt aktiviteter så som att rita, ha samling eller sångstund. Om det alltid ser ut så, är specifikt för årstiden eller bara var så den korta stund observationen utfördes är ingenting vi kan veta. Det som data visar är att pedagogerna inte deltar i lek utan i de aktiviteter som är schemalagda. Mellan aktiviteterna har barnen lekt fritt och ostört medan personalen planerat inför aktiviteter och gått igenom praktiska saker.

I några situationer när barn sökt sig till en vuxen så har den inte fått någon respons i form av kommunikation från den vuxna.

*Figur 6*

Tid: 09.15	Datum: 13/12-10	Situation: En barnskötare (B) sitter på en stol i ett rum, jag pratar lite med denna. Tindra kommer fram med en apa till den vuxna.
Person:	Beskrivning: Vad sägs? Vad händer?	
Tindra	Går omkring med ett gossedjur i famnen. Efter att ha vandrat omkring ett tag går hon fram till bordet där barnskötaren sitter, och försöker sätta gossedjuret på stolen samtidigt som hon pratar.	
B	Tar tag i gossedjuret och sätter den på stolen utan att säga något.	
Tindra	Barnet går där ifrån.	

Jämför man den här situationen med figur 5 kan man se en skillnad i den vuxnas deltagande. Figur 5 innehåller fantasilek, imiterande lek, samspel och kommunikation. Den här situationen innehåller inget av det.

## Analys av data

Resultaten från observationsstudien analyseras genom teoretiskt perspektiv och tidigare forskning utifrån mina frågeställningar. Till en början analyseras lekformerna som gestaltats. De kommer att analyseras och försöka att förstås utifrån begreppen imiterande lek och fantasilek. Andra begrepp som vävs in här är transformera, leksignal och närmaste utvecklingszon. Min sista frågeställning är på vilket sätt deltar de vuxna i lekarna? Den frågan besvaras sist men vävs även in under kategorier av lek.

Den del som analyseras utifrån abstrakta begrepp, tidigare forskning och teori är teoriprovande och kallas deduktiv. Utifrån observationerna har lek delats in i kategorier av lek. Den delen av analysen är teorigenererande och kallas induktiv. I en induktiv analys skapar man rubriker utifrån materialet man fått fram i sin studie vilket jag gjort då jag skapat mina lekformer utifrån insamlat material. Analys av data kommer då den pendlar mellan att vara induktiv och deduktiv att vara vad man kallar för abduktiv. En abduktiv analys är både teorigenererande och teoriprovande, vilket den här analysen kommer att vara (Fejes och Thornberg, 2009).

## Lekformer

### Rollek

Rollek är en lek som kan förstås som låtsaslek och den är detsamma som fantasilek. Utklädningskläderna som barnen pratade om vid ett ”rit” tillfälle och beskriver att de tycker om är material som förstärker rollkaraktärerna i rollek.

I fantasilek intar barn roller och transformerar. Det har vi sett att barnet Hanna gjort under den korta stund hennes familjelek varade (se figur 1). Genom begreppet fantasi kan man förstå rolleken genom att den är på låtsas. Barnet låtsas vara någon annan, låtsas använda olika föremål som kopplas till rollen och låtsas att befinna sig eller bege sig till någon plats som även den kopplas till den roll barnet intagit.

Samtidigt kan man anta att barnet använder sin verklighet i form av imitation. Man kan anta att Hanna har sett sin mamma eller pappa gå och handla med plånbok och nycklar. Rollekan kan förstås utifrån begreppet imiterande lek som att imitationen i leken gestaltas genom att barnet utför handlingar den sett någon annan göra. Då ett barn ritade en teckning och satte på paljetter så började ett annat barn att leka Pippi. Det här fick som innebörd att barnet som satte på paljetter började peka på en paljett och säga att den var Pippi (se bilaga 6). Barnet tog in leken med Pippi och använde det i sin teckning och började samtala med mig kring hur Pippi är (se bilaga 7). Pippi är en person barnen sett i film och böcker. Det här kan kopplas till ett sociokulturellt perspektiv det blir synligt vilka tankar och värderingar som finns i vår kultur. Genom det kulturella innehållet skapas mening i barnens lek i form av Pippi eller mamma som ska handla (Säljö, 2000).

Roller är identiteter barn tar till sig i lek. Vissa roller är nödvändiga för vissa teman. Ett familjetema i rolleken är populärt bland de minsta barnen där roller som mamma, pappa och bebis är väldigt populära. Detta visar resultaten i observationsstudien. Ett exempel är när barnet som jag kallar Hanna intar rollen som mamma (se figur 1). En roll som kan förstås som viktig i ett familjetema är att mamman har ett barn, den rollen blev jag som observatör tilldelad. I en analys av situationen kan vi förstå att Hanna transformerar tid, rum, plats och person utifrån sin inre bild (Knutsdotter, 2003). Helt plötsligt var vi någon annanstans, där mamman skulle hämta barnet snart, där mamman måste träna och handla. Personerna transformeras till mamma och barn. Rummet blir ett rum dit mamman beger sig för att handla och träna.

Utifrån Knutsdotter kan man även förstå den här leken som att barnet försöker förstå sin verklighet eller få mammans roll tydliggjord (Knutsdotter, 2003). Eller som att Hanna gör någonting möjligt som inte går i verkligheten (Löfdahl, 2004). Familjen ligger barnen närmast och att den förekommer i lek där barnen intar roller visar på behovet av att skapa mening och kanske även avstånd till sina föräldrar.

Förstår vi det här utifrån den närmaste utvecklingszonen så är det genom leken och den vuxnas hjälp, i det här fallet jag som observatör, som barnet lär sig (Vygotskij, 1999). Barnet skapar ny kunskap i form av förståelse och meningsskapande gällande mamman och barnets roll. Meningsskapande på så sätt att den sociala koden blir medvetandegjord. Att barnet genom leken organiserar handlingen att handla och att den här handlingen är förknippad med den specifika rollen vilken i det här fallet är mamma (Pramling, Asplund 2003).

## **Mat och dryck**

Det äldre barnet Nina har gått på förskolan längre än Fredrik och är antagligen mer införstådd med att föräldrarna kommer och hämtar, att de inte försvunnit för gott (se figur 2). Att mamma är på jobbet är antagligen någonting Nina fått höra då hon varit ledsen efter sin mamma. Utifrån det antagandet kan man analysera situationen som att Nina imiterar och reproducerar vad vuxna sagt till henne när hon saknat sin mamma (Knutsdotter, 2003). Utifrån ett sociokulturellt perspektiv kan det här förstås genom det Säljö menar med att omvärlden medieras genom leken för barnet. I samspelet med den vuxna så skapas en förståelse för barnet om hur just dennas värld fungerar (Säljö, 2000). Genom det kan vi se att barn skapar förståelse för de situationer där mat och dryck finns med och att Nina försöker skapa en förståelse för att mamma är på jobbet.

I figur två kommunicerar pedagogen med barnen i leken och säger exempelvis ”Mmm... gott! ”jag vill ha lite mjölk också” och ” får jag smaka?”. I lek med mat och dryck förekom alltid kommunikation, vilket Löfdahl menar är viktigt. Oftast var det pedagogen som kommunicerade.

Mat och dryck leken kan ses som en imiterande lek där barnet imiterar en eller flera matsituationer. Nina som delade en låtsasfrukt kan antas imitera situationen på förskolan där personalen delar frukt och delar ut den till barnen (se figur 2).

Många vuxna i vår kultur dricker kaffe och te och utifrån det kan vi anta att barnen imiterar vuxna i deras kaffe och te drickande. I en analys av imitationen i mat och drycklek kan vi förstå att barnen är i en utvecklingsprocess, imitationen ska alltså inte enbart ses som härmande

(Löfdahl, 2004/Strandberg, 2006/Vygotskij, 1999). Det kan förstås som att leken är meningsskapande, att barnen skapar förståelse för den kontext de befinner sig i (Pramling, Asplund, 2003). Att barnen genom imitation och reproduktion av sin verklighet försöker skapa förståelse och mening i sin lek. Imitationen utifrån verkligheten blandas med fantasi och är alltså även nyskapande (Löfdahl, 2004).

I leken transformeras kniven till en visp och barnet rör omkring i skålen med vispen. De vanligt förekommande transformationerna kan ses som en form av fantasilek (Knutsdotter, 2003). I mat och drycklek förekom alltid transformationer av föremål. I leken var det både förskolläraren och barnet som transformerade. Vattenhjulet transformerades till en apelsinpress, i kannan fanns det mjölk och i koppen fanns det te.

I en analys av lekformen kan en koppling göras till Tullgren (2003) som menar att lek med mat och ätande får ett stort utrymme på förskolan. Denna lek anses vara ”nyttig” och önskvärd av pedagoger vilket vi i resultaten kan se då pedagoger väldigt ofta, nästan alltid deltagit i denna lekform. Vilket kan förstås som att pedagogerna genom sitt deltagande bjuder in till den här lekformen och uppmuntrar denna vilket tyder på att inneslutande tekniker används för denna lekform.

### **Läsa bok**

Skillnader kan ses på aktiviteten att läsa bok och att läsa bok som en lekform. Då barnen läser bok genom lek så används inlevelseförmåga och fantasi, barnen hittar på en handling och lever sig in i den. Skillnaden att leka läsa bok och aktiviteten att läsa bok är att den förstnämnda har en ”som-om”- karaktär (Knutsdotter, 1987/Pramling, Asplund, 2003).

Utifrån begreppet imiterande lek kan vi se att barnen bläddrar i bokens blad från höger till vänster. Det förekom i observationerna alltid pekande och en beskrivning av det man pekade på. Observationer har visat att personalen läser på detta sätt för barnen. Genom att peka och läsa vad som händer i boken. Detta imiterar barnen då de läser själva. Genom ett sociokulturellt perspektiv (Säljö, 2000) kan det här analyseras som att omvärldens syn på hur man läser överförs på barnen genom den vuxnas högläsning. Personalens högläsning blir på så sätt ett föremål för barnens imiterande lek.

Hade observationen genomförts i ett arabspråkigt land hade vi kunnat se hur deras norm för läsning överförts. Då studien är genomförd i en västerländsk kultur kan vi se hur barnen i observationsstudien bläddrar i bokens blad från höger till vänster och läser från vänster till höger.

Genom Vygotskijs begrepp närmaste utvecklingszon kan situationen tolkas som att då det funnits något att imitera när de vuxna läst för barnen så har detta kunnat leda till att barnen lärt sig hur man beter då man läser. Att barnen först tillsammans med den vuxna sett hur man läser och sedan kan de efterlikna detta själva (Vygotskij, 1999).

Sagor menar Vygotskij stimulerar barns förmåga att skapa leksituationer. Med sagor övas det abstrakta tänkandet upp och det är det abstrakta tänkandet som stimulerar barns förmåga att skapa leksituationer (Strandberg, 2006). När barn lekt att de läser bok kan man ana det abstrakta tänkande i fantasin som visar sig genom barnens påhittade handling. Enligt Knutsdotter så stimuleras föreställningsförmågan genom att låtsas i bilder, det är stimulerande för barn som

börjat att prata (Knutsdotter, 1991). I en analys av situationen där Fredrik sitter och läser kan vi se att de även är stimulerande för honom, även om han inte har språket (se figur 3).

### **Sång och rörelse**

Sång och rörelse är en aktivitet styrd och planerad av personalen. Ibland innehåller aktiviteten lek då den har en ”som-om”-karaktär (Knutsdotter, 2003). I denna lekform används imiterande lek och fantasilek. Barnen imiterar den vuxna om hur man ska göra när man är en björn som sover eller en orm som slingrar sig. Samtidigt används fantasilek genom att barnen och de vuxna låtsas att sova, slingra sig eller vara ett djur (Knutsdotter, 1991).

Alla tillsägelser som barnen får av personalen kan i en analys visa på uteslutande tekniker och att barnen blir förpliktigade att leka och bete sig på ett visst sätt under denna aktivitet (Tullgren, 2003).

Det kan också förstås utifrån ett sociokulturellt perspektiv som att personalen förmedlar till barnen hur de ska bete sig i den här situationen (Säljö, 2000). Att i samspelet ska alla sitta stilla med undantag för när det är sång med rörelser.

### **Vuxnas deltagande i lek**

Att pedagoger avbryter lek för att exempelvis byta blöja (se figur 5) kan ses som att de saknar respekt för barns lek. Enligt Knutsdotter måste vuxna lära sig att respektera leken och även lära barnen att respektera varandras lek (Knutsdotter, 2003). Skulle pedagogerna respektera leken skulle de inte avbryta och störa den så ofta som de visat sig göra.

Det sociokulturella perspektivet hjälper till att förstå de lekkategorier som observerats och om hur pedagoger deltar samt hur deltagandet kan påverka barnen. Inom det sociokulturella perspektivet menar man att lärande sker i samspel genom kommunikation och i lek. Pedagogerna ska alltså genom leken föra över den syn på omvärld, handlingar och mönster som råder genom lek (Säljö, 2000).

I lek med mat och dryck förmedlar den vuxna till barnen hur de ska bete sig när de har hållt upp kaffe. Då uppmanas barnet till att hålla upp mjölk genom att säga ”lite mjölk också”. I lek med mat och dryck lär sig barnen först i samspel med pedagogerna. Sedan kan barnen låtsas äta, dricka och pressa juice själva i sin imiterande lek. Det barnen inte kan i sin aktuella utvecklingszon, kan de med hjälp av andra. Därav når barnen sin närmaste utvecklingszon då det finns en pedagog i leken att imitera (Vygotskij, 1999).

Jämför man figur 5 med figur 6 kan vi se att pedagogens sätt att delta på påverkar situationen. Utan den vuxna förefaller det som att leken är outvecklad och att den ofta avbryts av konflikter som barnen inte förmår att lösa själva. Hade pedagogerna i figur 6 kommunicerat och gett initiativ till en fantasifull lek med barnet hade antagligen situationen formats till en lek mer lik den vi kan se i figur 5. Det är i kommunikation och samspel mellan barn och barn samt barn och vuxen som insamlad data visar på att någonting händer. Barn och den vuxna går in i en fantasivärld tillsammans. Ett annat exempel på detta är då jag som observatör varit aktiv genom att fantasera vidare i barns lek genom att bland annat fråga ”vart är apan Nilsson” eller ”vem är du”(se bilaga 4).

Då personalen deltar i lek verkar de styra upp leken på olika sätt genom kommentarer, förslag och genom att förse barn med material. Kommentarer som utvidgar leken har varit bland annat varit ”åker ni båt?”, ”ska vi dela på bananen?”, ”ska vi blanda med vispen?”, ”ska ni gå på promenad” eller ”lite mjölk också”. Enligt Knutsdotter utvidgar detta lek och visar på konversationer (Knutsdotter, 1991). I figur 6 ser vi hur en situation utan kommunikation ser ut, denna situation hade kunnat utvidgas som ovanstående exempel genom kommentarer eller förslag från barnskötaren.

Samtidigt visar figur 6 inte på några störningsmoment och utifrån Tullgren (2003) kan det analyseras som att barnens lek inte blir reglerad eller styrd. I och med de uteblivna vuxna så går det inte att övervaka, reglera och styra lek. De olika kommentarerna och förslagen kan ses som en styrning av barnens lek mot den riktning personalen anser vara mest god och givande för framtiden. Att dela på en banan och åka båt är lekar vars innehåll är gott och ”normalt”, hade barnen lek att de dödade varandra så hade mina observationer kanske inte visat att personalen gav kommentarer som utvidgade leken.

Personal styr upp lek genom att hänvisa till turtagande och genom att lösa olika typer av konflikter mellan barnen (se bilaga 3). I lek förmedlar personalen turtagande och regler för socialt samspel. I en situation när två flickor lekte och skulle plocka grönsaker ur en låda uppstod en konflikt mellan dem då det ena barnet skulle ställa sig på samma stol som den andra (se bilaga 3). Genom Knutsdotter kan situationen analyseras som ett exempel på hur socialt samspel kan utvecklas i lek genom en deltagande förskollärare (Knutsdotter, 2003).

Barnet som redan stod på stolen ville inte att det andra barnet skulle klättra upp där. Förskolläraren sa då ”hämta en stol så kan du också ta”. Då barnet hämtat en stol och plockat en grönsak/frukt så försöker det andra barnet ta denna ifrån henne. Då säger förskolläraren att ”här finns till dig Evi” och visar vart det finns frukt. Förskolläraren förmedlar i det här exemplet hur man i lek turas om, inte tar leksaker ifrån någon annan, genom sina förslag på hur barnen kan handla istället. En konstruktiv konfliktlösning är någonting förskolläraren försöker att förmedla till barnen, detta är en egenskap som anses vara av nytta inför framtiden.

Styrningen som förekommer i observationerna kan utifrån Tullgren ses som en reglering av barns lek. Där barnen blir förpliktiga att leka på ett visst sätt, det sätt som inte ifrågasätts av pedagogerna. Det sätt att leka som faller inom ramen för det ”normala” och det som visar på egenskaper hos barnen vilka man vill att framtidens människor ska ha. Exempelvis konstruktiv konfliktlösning vilket vi kan se att pedagogen försöker att förmedla till barnen då de leker med frukter och grönsaker. Utifrån det synsättet verkar mat och dryck lek vara en väldigt accepterad lekform. Genom att personalen deltar i den lekformen visar det barnen att det är en godkänd och ”normal” lekform (Tullgren, 2003).

# Sammanfattning

Resultat och analys visar att...

- Leken bygger på imitation: De observerade lekformerna kan förstås som att de till en grund består av imitation. Barnen imiterar sådant de varit med om, sett och upplevt. Det kan analyseras som att i imiterande lek handlar barnet så som den omvärld barnet lever i gör. Genom det sociokulturella perspektivet kan imiterande lek förstås (Säljö, 2000).
- Fantasin läggs till på den imiterande leken på olika sätt. Ett sätt är genom att barnet transformerar tid, rum, plats och objekt (Knutsdotter, 2003).
- Imiterande lek är en reproduktion av verkligheten (Löfdahl, 2004).
- Förskolläraren förmedlar regler för socialt samspel i lek och det leder till att barnen i leken utvecklar sitt sociala samspel.
- Då barnen på förskolorna lekt har många olika störningsmoment förekommit vilka lett till avbrott i leken. Olika aktiviteter bland annat blöjbyten, samling och mellanmål är sådant som avbryter barns lek. Andra störningsmoment är bland annat andra barn. Här kan en parallell dras med Knutsdotters rapport ”De små mästarna” (1996) där tas olika moment och aktiviteter som stör och avbryter lek upp.
- Då personal stör barns lek kan det ses som att en respekt för leken inte finns. Vilket Knutsdotter menar att personalen måste lära sig att göra.
- Personal som inte deltar i lek, deltar i schemalagda aktiviteter.
- Lek där personal inte deltar i avslutas med att barn är osams då en konflikt de inte kan lösa själva uppstått. En annan sida av detta är att leken inte blir övervakad, reglerad eller styrd då personal inte deltar (Tullgren, 2003).
- Barnen har inom lekens ram inte alltid varit samarbetsvilliga och leken har inte alltid varit harmonisk vilket Knutsdotter (1991) menar att barn är i lek.
- Styrning kan ses som reglering utifrån Tullgren (2003).
- Lek med mat och dryck får stort utrymme vilket tyder på att personalen ser det som en lekform med ett nyttigt, gott och ”normalt” innehåll (Tullgren, 2003).



# Kapitel 5 Diskussion

De frågeställningar som skulle besvaras var vilka lekformer som gestaltas i två förskolor, hur de kan förstås i relation till imiterande lek och fantasilek samt på vilket sätt personalen deltog i lek på förskolorna. Frågeställningarna har besvarats genom teoretiskt perspektiv, tidigare forskning inom området och genom de observationer som utförts på förskolorna. Nu ska jag gå in på de slutsatser som kan dras av denna studie.

## Slutsatser

I studien har frågorna först besvarats i resultatdelen och därefter analyserats. Hur de observerade lekformerna kan förstås i relation till imiterande lek och fantasilek blir tydligt i analysdelen.

Leken verkar komma ur imitationen och ur barnens inre bilder från sådant de minns. I detta blandar de fantasi så att de leker sig till ett meningsskapande av verkligheten. I studien har den imiterande leken visat att barnens liv speglas i lek. Leken säger vilken kultur barnet lever i, vilka normer och handlingsmönster som finns. Samma forskning skulle visa på andra saker i exempelvis Sydafrika, men ändå fortfarande ur det sociokulturella perspektivet och med samma slutsats, att barnens liv speglas i leken. Det finns en mening med barns lek då deras inre bilder kommer någonstans ifrån. Genom den imiterande leken kan vi se vilken kultur barnen lever i och i lekformerna kan slutsatser dras att den vuxna är viktig i lek, speciellt i de tidiga åren vilket betonas i forskning. De vuxna visar hur man leker, beter sig i sociala sammanhang och löser konflikter. Vuxna visar också hur man fantiserar i exempelvis mat och drycklek genom att låtsas äta och dricka.

De slutsatser som kan dras med data som underlag är att pedagoger behövs deltagande i barns lek men att de samtidigt styr, stör och avbryter. Utifrån detta besvaras mina farhågor kring att vuxnas deltagande är problematiskt på så sätt att personalen ska delta i lek men samtidigt inte störa eller avbryta i onödan. Med störas tillfällen då barns lek blir avbruten och när personal försöker att gå in i lek och kommenterar den. De sätter ord på vad barnen gör utan att barnen bitt om det och utan att ha observerat vad barnen faktiskt avser att göra. Kanske var det inte båt barnen lekte i figur 5, de kanske lekte att de gömde sig eller bara satt och vilade. På så sätt stör förskolläraren leken och styr den mot den riktning den själv önskar och anser vara meningsfull.

Utifrån Tullgrens (2003) doktoravhandling kan en slutsats dras att de vuxna deltar i lek på ett sätt som reglerar leken och styr den inom lekens ramar. Att tala om att det är nödvändigt med pedagoger i lek gör att möjligheter för styrning av lek öppnas. Vilket resultatet visar då den förskola där man uttryckte att vuxna måste vara med i lek och där personalen hela tiden lekte med barnen, där blev också leken styrd, reglerad och övervakad.

Andra barn stör också lek då de tar leksaker ifrån varandra och går dit barn leker som kanske behöver vara ifred för att få lekro. Genom dessa typer av avbrott så störs barnens lek. Ett exempel på detta är då Hanna leker mamma och leken avbryts för att en pedagog bestämt att det nu ska vara samling. Ett annat exempel är då några pojkar byggde en koja och ville ha hjälp med att sätta upp filter så att de skulle kunna ha en koja under bordet. Då en barnskötare kom in

blev denna upprörd och menade på att barnen skulle städa, för att det skulle vara lunch. Det finns en problematik kring vart gränsen går för när vuxna stör och genom störningsmoment avbryter barns lek. Det är svårt för personalen på förskolan att veta hur de ska förhålla sig till detta. Har de dessutom schemalagda aktiviteter där barnen styrs kanske personalen inte vill gå in och styra i barnens lek. En liknelse kan göras med ”Varför leker inte barnen” och den förskola där pedagoger deltog i aktiviteter men inte i lek (Knutsdotter, 1991).

Hur ska barns lek kunna bli harmonisk? Med ständiga störningsmoment blir leken allt utom harmonisk. Den vuxna ska främja tryggheten i leken och försöka hjälpa barnen att få leka utan störningsmoment och avbrott. Vuxna måste lära sig att respektera leken enligt Knutsdotter (2003). Den här respekten visar sig fråvarande i och med störningsmomenten och även genom den styrning som förekom i förskolorna.

Hur vuxna deltar i lek vittnar om en syn på att den vuxna ska lära barnen något genom leken. Detta enligt Pramling och Asplund (2003) som menar att ett paradigmskifte skett som innebär att man ser att lek och lärande hör ihop. Det kan även kopplas till nyttoaspekten som finns på förskolan gällande lek (Löfdahl, 2004). En liknelse kan ses med tidigare forskning som i studien menar att vuxna är viktiga i leken och att det är i interaktion med en vuxen som barnet lär sig. Genom att se den vuxna som nödvändig i lek och att barn lär i lek så styrs och regleras lekens innehåll mot vad som anses vara nyttigt. Här vill jag betona att det är vuxnas syn på vad som är meningsfull lek som styr. Med detta synsätt blir barnens lek inte meningsskapande för deras egen skull. De får bekräftat för sig om de leker rätt lek eller inte genom inneslutande och uteslutande tekniker. Att få beröm och vara duktig blir meningsfullt, men leken kommer inte helt och hållet från barnen själva.

Vuxna ska lära ut turtagning samt samspel med andra (Knutsdotter, 2003). Då pedagoger förmedlat detta under de observationer som utförts så har leken kunnat fortgå längre än de lekar där konflikter och störningsmoment förstör lekarna. Då barn leker och har en deltagande vuxen med sig kan man utifrån ett sociokulturellt perspektiv förstå det som att genom kommunikation och samspel i mötet med den vuxna finns en möjlighet att barnet tar med sig erfarenheter, vilka kan komma att appliceras vid senare tillfällen. Ett deltagande är alltså inte bara av ondo.

I den imiterande leken kan dessa erfarenheter ses. Barnet imiterar hur den vuxna äter, vad den vuxna dricker. Kanske är det därför barnen så gärna låtsas att de dricker kaffe eller te då de leker mat och dryck. Personalen som deltar i lek med mat och dryck visar genom sitt deltagande att det är en ”bra” lekform.

## Betydelse

Här återknyter jag till tidigare redovisad litteratur och diskuterar vilka konsekvenser resultatet i studien kan ha för dem som arbetar på förskola och för de barn som går där.

Knutsdotter nämner leken som harmonisk men denna uppfattning har inte jag fått. Barnen blir ofta störda, får inte alltid lekro och i efterhand har jag sett att nästan alla observationer har blivit störda på ett eller annat sätt. Störningsmomenten i leken är många som till exempel att de vuxna avbryter genom de schemalagda aktiviteter och genom det ansvar de har över barnens välmående. Här finns det en liknelse med vad Knutsdotter (1991/1996) beskriver i sina rapporter. Aktiviteter som har observerats och som avbryter lek och på så sätt blir

störningsmoment är exempelvis samling, mellanmål och lunch. Gällande omsorgsbiten så har pedagogerna ett ansvar att byta blöjor och snyta näsor. Blöjbyten och snytande av näsor är också sådant som insamlad data visar avbryter barns lek. Det här kan man inte som pedagog strunta i, samtidigt är det pedagogerna som avgör när en ny blöja behövs och när en näsa behöver snytas.

Vardagsstrukturen gör att barnens lek inte blir harmonisk och naturlig av egen kraft. En slutsats är att det faktum att leken i studien inte varit harmonisk beror på personalens förhållningssätt då de tycks strukturera lektillvaron för barnet. Detta verkar hindra harmonin. Ett annat exempel på störningsmoment vilket leder till avbrott i barns lek är när barn stör varandra och då speciellt de mindre barnen som går och tar leksaker som andra barn leker med utan att fråga först. I bilaga 5 ser vi hur en pojke tilldelas rollen som tomte även om det är en roll han själv inte vill ha. Han berättar hur han sagt ifrån men att barnen inte lyssnat. Utifrån den här situationen kan ett konstaterande göras att det inte alltid är så harmoniskt att leka. Det exemplet visar på hur barnen inte själva får sina lekar att bli meningsskapande och att samspel och turtagande inte alltid fungerar. Personal behövs deltagande i barns lek för att förmedla dessa saker till barnen. Samtidigt måste de veta när de reglerar, avbryter och stör barns lek om det inte tillför något positivt.

Jag hoppas att professionens relevans är tydlig då jag menar att det här är ett problem vilket behöver uppmärksammas. Det handlar inte bara om att leka eller inte leka med barnen. Jag skulle vilja säga att det handlar om hur den vuxna leker med barnet, samt hur vuxna möjliggör lek och inte styr, stör samt avbryter lek. Kanske behöver den vardagsstruktur som gör att barns lek inte blir harmonisk ses över på förskolan? Behöver förskolan ha en vardagsstruktur där aktiviteter styr och lek ges kortare stunder emellan dessa. Är det förbjudet att leka tjuv utan att en polis ska rädda, kan lekar vara mörka och falla utanför den ”normala” ramen? Om dessa lekar är meningsskapande för barn borde de kanske vara mer accepterade.

Ett led i att försöka förstå allt det här är att de vuxna försöker förstå barns lekformer. I den här studien har lekformer analyserats utifrån begreppen imiterande lek och fantasilek tillsammans med andra viktiga begrepp. Om vuxna deltar i barns lek och i de lekformer där barnen vill ha med en vuxen så måste de använda sin fantasi och gå in helhjärtat i leken samt låta barnen styra det innehåll som är meningfullt för dem i leken. Då får blöjbyten vänta eller skötas av en annan vuxen.

Den forskning som finns kring lek och vuxnas deltagande i lek behöver personal på förskolor ta del av. För visst är det konstigt att det finns så mycket forskning kring området lek som inte används praktiskt på förskolorna. Hur kommer det sig att den aktuella forskningen som finns på området inte appliceras i verksamheten?

## **Reflektion över forskningsprocessen**

Det är viktigt att förtydliga att de slutsatser som kan dras gällande de lekformer som gestaltas på förskolorna är ett resultat av de tillfällen jag observerat. Det säger ingenting om att barnen alltid lekar dessa lekar och det finns säkert många fler lekformer som barnen leker. Det sätt personal deltog på är likaså ett resultat av de tillfällen jag observerat. Det är viktigt att förtydliga. Dock säger resultat, analys och slutsatser någonting om den problematik som är vanlig på många förskolor och om lekformer som likaså är vanliga i barns lek.

Genom begreppet artefakter ser vi de fysiska redskap vilka barnens värld omges av (Säljö, 2000). Det omfattar även det talande språket enligt Löfdahl, hon menar att begrepp finns inbyggda i artefakter. Att exempelvis dockvrån är laddad med begrepp vilka styr handlingar utifrån vad som förväntas att ske och de här förväntningarna formar barns tankar i lek (Löfdahl, 2004). I de olika lekkategorier som observerats kan en liknelse dras med då barnen i observationerna lekt mat och dryck vid dockvrån. När barn lekte med dockor har de varit i dockvrån och när de lekt att de läser bok har de suttit i soffan vid bokhyllan, som vittnar om att den är till för att läsas i. På den ena förskolan fanns inget område avsett för läsning och det här påverkar genom att då artefakten inte fanns så gjorde inte heller leken att läsa bok det. De lekar jag sett är alltså ett resultat av de artefakter som finns tillgängliga för barnen.

### **Nya frågor/vidare forskning**

Då det av studien framkommit att förskollärares och barnskötarens deltagande i barns lek kan se olika ut och att detta skulle kunna bero på utbildning så vore det intressant att forska vidare kring detta. I studien har en problematik kring vuxnas deltagande lyfts fram och den visade sig vara större än jag anade. Nya frågor kring detta som framkommit är om vuxnas deltagande i barns lek skiljer sig åt beroende på utbildning eller saknad av utbildning? Att jämföra barnskötarens och förskollärares utbildningar vore intressant. Det skulle också vara intressant att i vidare forskning få höra pedagogernas och barnskötarnas reflektioner kring deltagande i barns lek samt hur de uppfattar barns lekformer.

# Referenser

## Litteratur

- Cato, R.P. Björndal (2005). *Det värderande ögat*. Stockholm: Liber
- Hartman, S. (2003). *Skrivhandledning för examensarbeten och rapporter*. Förlag: Natur och Kultur.
- Knutsdotter Olofsson, B. (1991). *Varför leker inte barnen?* HLS förlag.
- Knutsdotter Olofsson, B. (1996). *De små mästarna*. HLS förlag.
- Knutsdotter Olofsson, B. (2003). *I lekens värld*. Stockholm: Liber.
- Löfdahl, A. (2004). *Förskolebarns gemensamma lekar: mening och innehåll*. Studentlitteratur AB
- Pramling Samuelsson, I., och Asplund Carlsson, M. (2003). *"Det lekande lärande barnet"*. Stockholm: Liber.
- Repstad, P. (2007). *Närhet och distans: Kvalitativa metoder i samhällsvetenskap*. Universitetsförlaget Oslo.
- Strandberg, L. (2006). *Vygotskij i praktiken: Bland plugghästar och fusklappar"*. Nordstedts akademiska förlag
- Säljö, R. (2000). *Lärande i praktiken: Ett sociokulturellt perspektiv*. Nordstedts akademiska förlag.
- Tullgren, C. (2003). *Den välreglerande friheten. Att konstruera det lekande barnet*. Lärarutbildningen, Malmö högskola <http://hdl.handle.net/2043/7828>
- Vygotskij L. S. (1996). *Fantasi och kreativitet i barndomen*. Göteborg Daidalos AB.
- Vygotskij, L. S. (1999). *Tänkande och Språk*. Göteborg Daidalos AB.

## Läroplan

Läroplan för förskolan, Lpfö 98. (Reviderad 2010). Danagårds grafiska, Ödeshög.

## Elektroniska källor

Unicef, *Barnkonventionen, FN:s barnkonvention om barns rättigheter*.

On-line dokument tillgängligt 2010-11-11.

<http://www.unicef.se/om-unicef/uppdrag-och-mal>

VR, Vetenskapsrådet *Forsknings etiska principer; inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning-90*. On-line dokument tillgängligt 2010-11-08.

<http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>

# Bilagor

## Bilaga 1

Samtyckesbrev till föräldrar och pedagoger

Till föräldrar och pedagoger på förskolans avdelning ...

Mitt namn är Caroline Avelind och jag är en lärarstudent på Stockholms Universitet. Där studerar jag mitt sista år på en utbildning vilken kommer att ge behörighet till förskola och grundskolans tidigare år. Jag skriver under höstterminen mitt självständiga arbete. Jag ska observera lek på förskolan. Det innebär att jag under den tid jag är på er förskola tittar på barnens lek, olika lekformer och lärande genom leken.

Vill ni att ert barn inte ska observeras? Kontakta mig via mail. Är man intresserad ytterligare kring arbetets innehåll eller har övriga frågor kan ni också nå mig via mail.

Med vänliga hälsningar

Caroline Avelind

[072carave@student.su.se](mailto:072carave@student.su.se)

## Bilaga 2

Den 16 november 2010

Till föräldrar som har barn på avdelningen ... och ...

Mitt namn är Caroline Avelind och jag är en lärarstudent på Stockholms Universitet.

Där studerar jag mitt sista år på en utbildning vilken kommer att ge behörighet till förskola och grundskolans tidigare år.

Jag skriver under höstterminen mitt självständiga arbete. Det innebär att jag under den tid jag är på er förskola tittar på lek. Jag kommer endast att göra observationer. Har ni frågor kring arbetets innehåll eller övriga frågor kan ni nå mig via mail.

Med vänliga hälsningar

Caroline Avelind

[072carave@student.su.se](mailto:072carave@student.su.se)

## Bilaga 3

Tid: 9.30-10	Datum: 18/11-10	Situation: 2 barn (Evi och Lina) och en förskollärare (F) finns med i situationen. Leken utspelar sig i en dockvrå, jag observerar situationen en bit ifrån.
Person:	Beskrivning: Vad sägs? Vad händer?	
Lina	Säger ”här är min bebis och här är Evis docka” och visar sedan de två dockorna för Evi och säger ”min bebis” och håller dockan hårt i famnen.	
Evi	”Hon är jätte söt...jätte söt”	
Lina & Evi	Går nu undan tillsammans.	
Evi	Ropar på Lina ”kom nu!” ”den ska äta”.	
Lina & Evi	Går nu tillbaka till dockvrån där docksäng, spis, matbord och stolar finns. De sätter sig på golvet tillsammans.	
Lina	Frågar Evi ”vad heter bebisen?”.	
Evi	Svarar att bebisen heter Lina. Ställer sig på en stol och plockar. Ska nu ta fram grönsaker/frukt ur en låda.	
Lina	Ska klättra upp på samma stol som Evi står på och ska börja ta grönsaker/frukt.	
Evi	Skäller på och försöker putta bort Lina.	
F	Säger till Lina ”hämta en stol så kan du också ta”.	
Lina	Går och hämtar en stol. Ställer sig på den och tar nu en frukt.	
Evi	Försöker att ta frukten ifrån Lina.	
F	Säger ”här finns till dig Evi” och visar vart det finns mer frukt.	
	Klockan 10 avslutas leken, då har barnen gått till ett annat rum där ingen vuxen finns och blivit osams.	

## Bilaga 4

Tid:12.30-14	Datum: 1/12-10	Situation: Jag (O) sitter med Sophie och ritat. Då kommer Lina fram till mig. Detta är en aktiv observation.
Person:	Beskrivning: Vad sägs? Vad händer?	
Lina	Kommer och ställer sig framför mig med en snuttefilt över huvudet och en runt halsen. Säger "hej" med en förvrängd röst.	
O	"Hej" svarar jag och frågar sedan "vem är du?"	
Lina	"Pippi".	
O	"Menar du Pippi, hon som är starkast i hela världen?"	
Lina	Svarar "ja".	
O	"Vart är apan Nilsson?"	
Lina	Säger "hemma...nu rider jag iväg", för att sedan skutta omkring i rummet. Sedan snubblar hon på en möbel. Ramlar dock inte.	
Sophie	Sophie som sitter bredvid mig och ritat säger "vad gör du Pippi?"	
Lina	"slog mig".	
Sophie	"Då måste du till doktorn Pippi".	
Lina	"Nej!" springer iväg och säger att Pippi ska blåsa bort rövare.	
	Lina är nu i ett annat rum och jag slutar att observera, då jag sitter med Sophie och ritat.	

## Bilaga 5

Tid:09.00	Datum: 13/12-10	Situation: Inomhus, barnen ska öva på att gå luciatåg senare så de har pepparkakskläder, tomtedrätt och lucialinnen på sig. I ett samlingsrum har några barn samlats. Observationen görs från andra sidan rummet och är passiv.
Person:	Beskrivning: Vad sägs? Vad händer	
D,P, C	Lyssnar på musik och springer runt i en ring och sjunger med i texten på skivan. Sedan smyger de iväg och kryper in under ett bord. Med en stol stänger de till öppningen de krupit in i.	
Pelle	Säger "tomte" och pekar på David.	



Calle	Pratar med David och säger ”kom tomten” till honom.
David	Svarar inte, och kommer inte.  Barnen står nu samlade tillsammans.
P och C	Säger ”du ska va tomte”.
David	”Vill inte jag” med en bestämd röst och armarna i kors.
Calle	Svarar med ”då får inte du vara med”. Springer sedan iväg tillsammans med Pelle.
David	”Jag är inte med”.

Utdrag ur loggbok den 13/12: David kom fram till mig efter incidenten där Pelle och Calle ville att han skulle vara tomte. Han berättar att han inte ville vara tomte och att de andra barnen följde efter honom.

## Bilaga 6



Utdrag ur loggbok 1/12-10: Barnet Sophie pekar på en blå paljett som liknar en figur och säger att det är Pippi. Det här gör hon efter att ett annat barn lekt att den är Pippi (se bilaga 4).

## Bilaga 7



Utdrag ur loggbok 1/12-10: Barnet som ritat berättar att färgen är samma som på de utklädningskläder hon tycker om att använda när hon klär ut sig. Att klä ut sig är roligt, speciellt till en läskig drake.

Stockholms universitet  
106 91 Stockholm  
Telefon: 08-16 20 00  
[www.su.se](http://www.su.se)



**Stockholms  
universitet**